

Els vertaders i els falsos profetes

Francesc RAMIS DARDER

«Donar testimoni de Jesús i tenir esperit profètic
és una mateixa cosa» (Ap 19,10)

Els profetes vertaders, fidels al Senyor, comuniquen al poble la voluntat divina, mentre que els profetes mentiders, aferrats als déus falsos, esgarri-en la nació pels viaranys de la idolatria.

L'objectiu del nostre estudi s'encamina a identificar la identitat dels profetes vertaders contraposada a la dels profetes falsaris. L'estudi comença indicant els tres criteris que el Deuteronomi prescriu per a esbrinar la naturalesa dels vertaders i dels falsos profetes. Després es deté a copsar com els llibres de Jeremies i Ezequiel apliquen el tercer criteri deuteronomí per a establir la diferència entre els dos grups profètics. Tot seguit, la nostra anàlisi recorre l'Antiga Aliança per a aprofundir i confrontar el tarannà d'ambdós grups de missatgers. Finalment, una breu conclusió posa fi al nostre estudi.

1. ELS CRITERIS DE DISCERNIMENT ENTRE ELS VERTADERS I ELS FALSOS PROFETES

El llibre del Deuteronomi presenta els criteris específics que permeten d'establir la identitat dels falsos profetes contraposada a la dels profetes vertaders.¹ El primer criteri del Deuteronomi estableix que quan sorgeix

1. Respecte dels criteris deuteronomícs, cal consultar estudis específics referents a la teologia, l'època de redacció, i les característiques literàries. J. G. MILLAR, *Now Choose Life: Theology and Ethics in Deuteronomy* (BZAW), Berlin – New York, NY: de Gruyter 1999, pp. 81-102; W. BRUEGGEMANN, *Deuteronomy* (Abingdon Old Testament Commentaries), Nashville,

entre el poble un profeta (*nabî*) o un visionari (*hlm*)² i anuncia un signe o un prodigi, però, a més, proposa de seguir i adorar els falsos déus que el poble no havia conegut, encara que es realitzi aquell prodigi no cal fer cas de les seves profecies (*nabî*) o de les seves visions (*hlm*) (Dt 13,2-4a). El text encara afegeix que la falsa profecia és tan sols un subterfugi amb què el Senyor posa a prova el seu poble per a saber si l'estima amb tot el cor o no (Dt 13,4b; vegeu 6,5); des d'aquesta perspectiva el text remarca la necessitat de seguir únicament el Senyor, reverenciar-lo i complir els seus manaments (Dt 13,5; vegeu 4,10).

El Deuteronomi especifica la pena que cal imposar al fals profeta: la mort; i a més en dóna la raó: el profeta (*nabî*) o el visionari (*hlm*) falsari ha predicat entre el poble l'apostasia contra el Senyor que va alliberar el seu poble de l'esclavatge d'Egipte (Dt 13,6a). El text acaba amb una frase lapidària de condemna contra els falsos profetes: «extirpa la maldat (*hr'*) d'enmig teu» i en dóna la raó: «aquest home et volia apartar del camí que el Senyor, el teu Déu, t'ha manat seguir» (Dt 13,6b).³ El marc literari on s'especifica la condemna dels falsos profetes i dels visionaris abjectes figura en el context que refereix la pena de mort contra tots els qui arrossegueu el poble cap als falsos déus (Dt 13,2-19).

El segon criteri del Deuteronomi arremet contra la idolatria dels falsos profetes. Quan els israelites estan per entrar a la Terra Promesa, Moisès, en nom del Senyor, els adverteix seriosament contra la idolatria que practiquen els cananeus (Dt 18,9-20). El Senyor, per llavis de Moisès, adverteix el poble expectant: «no aprenguis les pràctiques abominables de les nacions que l'habitin (la terra de Canaan)» (Dt 18,9).⁴ Després el text especifica quines són les pràctiques abominables: cremar en sacrifici els fills o les filles (vegeu Lv 18,21), les arts d'endevinar o la interpretació de presagis, la màgia, les bruixeries, els encanteris, les consultes d'esperits, els auguris o les evocacions dels morts (Dt 18,10-11).⁵ El relat encara remarca la grandesa d'Israel envers els cananeus: «Aquestes nacions que tu desposseiràs fan

TN: Abington 2001, pp. 147-165; R. D. NELSON, *Deuteronomy: A Commentary* (OTL), Louisville, KY – London: Westminster 2002, pp. 183-201; A. ROFÉ, *Deuteronomy: Issues and Interpretation* (OTS 37), London – New York, NY: Clark 2003, pp. 132-149; M. WEINFELD, *The place of the Law in the Religion of Ancient Israel* (VTSup), Leiden: Brill 2004, pp. 39-63; O. ARTUS, *Les lois du Pentateuque: Points de repère pour une lecture exégétique et théologique*, Paris: Cerf 2005, pp. 111-118.

2. Literalment: «el que té somnis» (Dt 13,2.4; vegeu Gn 37,5-9; 40,5.8; 41,11.15; 42,9).

3. Vegeu Dt 17,7.12; 19,9; 21,21; 22,21.24; 1Co 5,13.

4. Vegeu Lv 18,3; 20,22-23.

5. Vegeu Ex 22,17; Lv 19,26.31; 20,6.27; 1Sa 28,3; 2Re 23,24; Is 8,19; 19,13; Mi 5,11.

cas dels qui practiquen les arts d'endevinar i d'interpretar presagis; però, per a tu, el Senyor, el teu Déu, no vol res de tot això» (Dt 18,14).

Contraposada a la falsedat dels qui practiquen l'art d'endevinar o d'interpretar presagis, Moisès anuncia que el Senyor farà sorgir entre el poble un profeta (*nabî*) com ell que anunciarà a la nació les ordenances divines. Moisès digué al poble pelegrí: «El Senyor em va dir [...] jo faré que sorgeixi enmig dels teus germans un profeta com tu; li posaré als llavis les meves paraules i ell els dirà tot el que jo li ordenaré. Escolteu-lo» (Dt 18,15-19).⁶ Després de revelar com la semblança amb Moisès defineix la identitat del vertader profeta (*nabî*), el text posa en boca del Senyor la personalitat del profeta falsari: «si un profeta (*nabî*) gosa dir en nom meu (del Senyor) paraules que jo no li hauré ordenat, o bé parla en nom d'altres déus, llavors aquest profeta (*nabî*) morirà» (Dt 18,20).

El tercer criteri deuteronomíic especifica palesament la manera de diferenciar els profetes vertaders dels falsos: «si allò que el profeta (*nabî*) anuncia en nom del Senyor no es compleix, vol dir que no ho ha dit el Senyor. Aquest profeta (*nabî*) és un presumptuós» (Dt 18,22; vegeu Jr 28,7-9). En contraposició al profeta mentider, podem esbrinar la naturalesa del profeta autèntic, el profeta vertader és aquell que tot el que diu es compleix.

En síntesi podem afirmar que existeixen tres criteris per a identificar els falsos profetes:

1. Són falsos els profetes que encoratgen el poble cap a la idolatria (Dt 13,2-4a; 18,20; Jr 23,25-32).
2. Els qui practiquen les arts d'endevinar a semblança dels hàbits dels cananeus (Dt 18,14).
3. Els qui anuncien en nom del Senyor el que després no s'esdevé (Dt 18,21; Jr 28,9).

En contraposició, també són tres els criteris que permeten d'identificar els profetes vertaders:

1. El profeta vertader és aquell que exigeix al poble el compliment dels manaments (Dt 13,5; 18,13), insta la nació a abandonar la idolatria dels pobles cananeus (Dt 18,9-11.14) i revela a la nació tan sols les paraules que el Senyor li ha ordenat (Dt 18,20).
2. Els qui assoleixen un tarannà semblant al de Moisès (Dt 18,15-18).
3. Aquell que tot el que anuncia es compleix (Dt 18,22).

6. Vegeu Ex 14,15; Is 51,16; 59,21; Jr 1,9.

La identitat dels vertaders profetes és la contraposició dels trets que, com hem vist, especifiquen la naturalesa dels falsos profetes. Així i tot, cal remarcar dos aspectes que matisen els criteris anteriors. En primer lloc, encara que el profeta anunciï un signe o un prodigi que es compleix, si aquell profeta precipita el poble cap al culte d'altres déus distints del Senyor, és un fals profeta (Dt 13,2-4a). En segon terme, el Deuteronomi confereix a la falsa profecia un criteri pedagògic: mitjançant la tasca dels falsos profetes, el Senyor posa a prova la fidelitat del seu poble i constata, com ja hem dit, si la nació elegida l'estima amb tot el cor i amb tota l'ànima (Dt 13,4b).

2. ELS LLIBRES DE JEREMIES I EZEQUIEL: ELS VERTADERS I ELS FALSOS PROFETES

Les profecies de Jeremies i Ezequiel tornen a insistir d'una manera explícita en el tercer criteri de discerniment que ofereix el Deuteronomi (Dt 18,21; vegeu Jr 28,9; Ez 33,21). L'obra de Jeremies recull les pautes del Deuteronomi dins el context literari de la disputa de Jeremies⁷ amb Hana-nià, el profeta de la cort de Sedecies; mentre que la profecia d'Ezequiel⁸ desenvolupa les normes deuteronomiques dins l'àmbit de la confrontació del profeta amb els exiliats a Babilònia. Vegem-ho.

2.1. La disputa de Jeremies amb Hana-nià: Jr 28,1-17

En el si de la disputa, la profecia de Jeremies desvela la falsedat d'Hana-nià emprant, expressament, el tercer criteri del Deuteronomi (Dt 18,22):⁹ «Quan un profeta anuncia la pau i el benestar, només si es compleix la seva

7. Referències bibliogràfiques: J. FERRY, *Illusions et salut dans la prédication prophétique de Jérémie*, (BZAW 269), Berlin – New York, NY 1999, pp. 219-232.284-289; K. G. FRIEBEL, *Jeremiah's and Ezequiel's Sign-Acts* (JSOTSup 283), Sheffield: Sheffield Academy Press 1999, pp. 194-211.383-409; T. E. FRETHERM, *Jeremiah* (Smith and Helwys Bible Commentary), Macon, GA: Smith and Helwys 2002, pp. 245-282.401-405.480-487.

8. Vegeu M. S. ODELL – J. T. STRONG (eds.), *The Book of Ezekiel: Theological and Anthropological Perspectives* (SBLSymS 9), Atlanta, GA: Society of Biblical Literature 2000, pp. 87-98; J. H. WRIGHT, *The Message of Ezequiel: A New Heart and a New Spirit* (The Bible Speaks Today), Leicester: Intervarsity 2001, pp. 211-223; I. M. DUGUID, *Ezekiel* (The NIV Application Commentary), Grand Rapids, MI: Zondervan 2000, pp. 234-244.

9. Pel que fa a la relectura deuteronomista de Jeremies: A. G. AULD, «Prophets Shared – but Recycled», en T. RÖMER (ed.), *The Future of the Deuteronomistic History*, Leuven 2000, pp. 19-28.

paraula se sap que aquell profeta era realment enviat del Senyor» (Jr 28,8-9; vegeu Dt 18,22). Però també, com veurem, el contingut de la disputa es val també, en gran mesura, dels altres dos criteris deuteronomics per a denunciar la falsedat d'Hananià.

Hananià anuncià davant el rei Sedecies que al cap de dos anys els judaïtes deportats a Babilònia (597 aC) tornarien a Judà i que juntament amb ells, segons reitera el profeta, retornaria Jeconies amb tots els objectes sagrats del temple que Nabucodonosor s'havia emportat al seu imperi (Jr 28,2-4; vegeu 2Re 24,8-25,26).

Com a signe de la veracitat del seu presagi, Hananià prengué el jou que Jeremies portava sobre el coll¹⁰ i el va trencar. Després, amb altivesa, reiterà el contingut de l'auguri que acabava de pronunciar davant Sedecies: així com ell havia trencat el jou de Jeremies, el Senyor trencaria d'aquí a dos anys el jou que Nabucodonosor havia posat sobre el poble exiliat (Jr 28,10-11).

Acabada l'investida d'Hananià, el Senyor comunicà a Jeremies la seva paraula contra el profeta de Sedecies.¹¹ Llavors Jeremies digué a Hananià: «El Senyor no t'ha enviat, i tu fas que aquest poble es refii de la mentida. Doncs això et diu el Senyor: Jo et faré desaparèixer de damunt la terra. Enguany mateix moriràs, perquè has profetitzat la desobediència al Senyor» (Jr 28,15-16). El relat recalca el compliment de la sentència pronunciada contra Hananià: «i aquell mateix any, en el mes setè, va morir el profeta (*nabi*) Hananià» (Jr 28,17).

La disputa entre Jeremies i Hananià verifica els criteris del Deuteronomi pel que fa a la naturalesa dels falsos i dels vertaders profetes.

Jeremies mostra la mentida d'Hananià valent-se del primer criteri del Deuteronomi. Hananià és un fals profeta perquè desencamina el poble dels camins que li ha marcat el Senyor (Dt 13,6b); efectivament, Jeremies l'identifica com un fals profeta; li diu: «el Senyor no t'ha enviat» (Jr 28,15; vegeu Dt 18,20). El profeta d'Anatot, fidel a la legislació deuteronomica, aplica contra Hananià la pena que el Senyor estableix contra els falsos profetes «extirpa la maldat (*hr'*) d'enmig teu» (Dt 13,6); i per aquesta raó augura la mort del profeta mentider.

10. Jeremies portava un jou al coll per emfatitzar les desgràcies que caurien sobre Judà, concretament l'exili babilònic (Jr 27,1-22).

11. «Vés a trobar Hananià i digues-li: Això et diu el Senyor: has volgut trencar jous de fusta, però amb això n'has forjat de ferro [...] ara és de ferro el jou que he posat sobre el coll de totes aquestes nacions per sotmetre-les a Nabucodonosor, rei de Babilònia» (Jr 28,13-14). Cal notar que l'investida de Jeremies contra Hananià no consisteix en aquestes mateixes paraules; Jeremies denuncia Hananià, sobretot, com un fals profeta (Jr 28,15-16); en definitiva Jeremies concreta contra Hananià l'oracle que el Senyor ha donat.

Jeremies, valent-se també del segon criteri deuteronomí, denuncia la falsa profecia d'Hananià (Dt 18,20). Hananià ha gosat dir paraules que el Senyor no li havia ordenat, afirmà: «Això diu el Senyor [...] faré tornar tota la gent de Judà deportada a Babilònia [...] Ho dic jo, el Senyor» (Dt 28,2-4); i, a més, el profeta de la cort, després de trencar el jou que portava Jeremies, reiterà, en nom del Senyor, la veracitat del seu pronòstic: «Això diu el Senyor [...] d'aquí a dos anys, jo trencaré el jou de Nabucodonosor, rei de Babilònia, que ara pesa damunt el coll de totes les nacions» (Jr 28,11). La mentida d'Hananià apareix ben evident. El text enlloc afirma que el Senyor hagi revelat la seva paraula al profeta de Sedecies; fins i tot el mateix Jeremies es burla irònicament de les pretensions del profeta presumptuós; li diu: «Amén! Que així ho faci el Senyor» (Jr 28,6).

La validesa del tercer criteri deuteronomí per denunciar la falsedat d'Hananià es palesa en els esdeveniments històrics. Per una banda la primera deportació esdevingué l'any 597 aC i, deu anys després, al 587 aC, tingué lloc la segona; i al 582 aC, segons afirma el llibre de Jeremies, va succeir la tercera (Jr 52,1-30). En contra del parer d'Hananià, els que foren deportats l'any 597 aC no tornaren quan es compliren els dos anys de captiveri i hagueren de suportar encara la crueltat de dues deportacions més (587.582 aC).

Evidentment, els primers deportats no tornaren després dels dos anys de captiveri com preveia Hananià. Els primers retornats de l'exili sols ho pogueren fer, segons narra la Bíblia, després de la publicació de l'Edicte de Cir el 538 aC (2Cr 36,22-23; Esd 1,2-4; 6,3-5) i, encara, segons es pot deduir de les dades històriques, el retorn tan sols fou possible al començament del regnat de Darius I, rei de Pèrsia (522-486 aC).¹² En definitiva, Hananià és un fals profeta perquè el que anuncià de cap manera no es complí (Dt 18,22).

Com a contrapartida de la condemna d'Hananià, l'aplicació de les normes deuteronomiques a Jeremies, el presenten com un vertader profeta. Vegem-ho des del primer criteri del Deuteronomi (vegeu Dt 13,1-6). Durant la disputa, Jeremies en cap moment encamina el poble darrere els falsos déus, sinó que es mostra dòcil a la veu del Senyor i proclama d'una manera contundent els oracles divins (Jr 28,12-14.15-16). A més, quan llegim el llibre de Jeremies observem que el profeta no sols no desencamina el poble, sinó que l'adverteix contra la malvestat dels ídols (vegeu Jr 7,16-20) i augura el càstig diví, l'exili a Babilònia, contra el poble que s'ha deixat arrossegar darrere els déus de la mentida (vegeu Jr 25,1-13).

12. R. ALBERTZ, *Historia de la religión de Israel en tiempos del Antiguo Testamento*, Valladolid 1999, pp. 463-556.

L'aplicació de la segona regla deuteronomica és molt clara (vegeu Dt 18,9-20). Ni durant la disputa amb Hananià ni en tot el llibre no apareix cap episodi on Jeremies celebri el culte dels falsos déus, més tost condemna qualsevol litúrgia dirigida als déus ficticis (Jr 10,1-16; 17,1-4; 44,1-30; 50,38).

La segona premissa del Deuteronomi remet a les paraules de Moisès, segons les quals el Senyor suscitaria un profeta com ell que caldria escoltar (vegeu Dt 18,18).¹³ Així i tot, el Deuteronomi afirma d'una manera contundent que a Israel no hi hagué altre profeta com Moisès: «no hi hagué mai cap altre profeta que fes amb tota la força de la seva mà les gestes esglaiadores que Moisès va fer en presència de tot el poble d'Israel» (Dt 34,10; vegeu Sir 45,1-5). Des d'aquesta perspectiva, el Deuteronomi presenta Moisès com a prototipus de profeta perfecte.

La vida de Jeremies, tal com la conta el seu llibre, reflecteix molts trets de la grandesa de Moisès, encara que, segons pronosticà el Deuteronomi (vegeu Dt 34,10), no arribà a assolir la seva grandesa. Vegem-ne alguns.

Així com Moisès tartamudejava (Ex 3,10), Jeremies declara que no sap parlar i es defineix com un infant (Jr 1,6). Però de la mateixa manera que el Senyor donà a Moisès la capacitat de fer prodigis (Ex 3,12; 4,1-9) i la companyia del seu germà Aaron (Ex 4,14-17), també concedí a Jeremies la força per a acomplir els designis divins (Jr 1,7-10) i la companyia de Baruc, el seu secretari (Jr 32,12). Moisès es queixà davant el Senyor que el poble no volia escoltar la Bona Nova referent a la Terra Promesa i es va plànyer que la nació alliberada volgués tornar a Egipte (Nm 14,1-38). De manera anàloga Jeremies denuncià el poble que, tacat pel culte formalista, havia perdut la capacitat d'escoltar la veu de Déu (Jr 7,21-28). Moisès va arremetre contra els israelites a causa de la imatge del vedell d'or (Ex 32,1-24) i, d'una manera semblant, el profeta d'Anatot denuncià la buidor dels falsos déus que la nació adorava (Jr 10,1-16). Jeremies recordà reiteradament les clàusules de l'aliança que el Senyor havia pactat amb el seu poble durant la travessia del desert, com ho havia fet abans Moisès amb el poble pelegrí (Jr 11,1-14; vegeu Ex 20,1-21). Així com Moisès fou rescatat de les aigües per la filla del faraó (Ex 2,5-10), també Jeremies fou rescatat de la cisterna de Malquiah per la decisió valenta d'Èbed-Mélec (Jr 38,1-13).

Però, sense cap dubte, la major semblança entre Moisès i Jeremies és la dissemblança. Moisès, amb eufòria, alliberà el poble de l'esclavatge d'Egipte i el conduí, després de passar per moltes penalitats, fins a les

13. El judaisme va veure en Dt 18,17 l'anunci de la vinguda d'un profeta extraordinari, sovint identificat amb el Messies. El NT reconeix en Jesús la identitat del profeta anunciat: Ac 3,22; 7,37.

portes de la Terra Promesa. Moisès no entrà a la terra de promissió, però, sobre el cim del Mont Nebó, contemplà la bellesa del país que el Senyor havia regalat al seu poble (Dt 34,1-4). Com a contrapartida, Jeremies hagué de deixar, amb molta pena i contra la seva voluntat, la Terra Promesa per tornar al país del Nil, on va contemplar, amb gran tristesa, com el poble elegit es precipitava en les mans cruels dels ídols egipcis (Jr 40-44).

La vida de Jeremies no assoleix l'aura gloriosa de les gestes de Moisès però, així i tot, el patiment de Jeremies està, segurament, per damunt de les penalitats que passà Moisès, per moltes i dures que foren: el profeta d'Anatot contemplà l'anorreament del poble alliberat quan tornava a la terra d'Egipte, l'antic lloc d'esclavatge del qual Moisès l'havia alliberat en temps antics. La creu de Jeremies fou més pesada que la glòria de Moisès.

El tercer criteri del Deuteronomi remarca, una vegada més, la veritat que batega dins el cor de Jeremies. Com hem exposat, la tercera norma deuteronomica estableix la diferència entre els vertaders i els falsos profetes: «si allò que el profeta (*nabî*) anuncia en nom del Senyor no es compleix, vol dir que no ho ha dit el Senyor. Aquest profeta (*nabî*) és un presumptuós» (Dt 18,22; vegeu Jr 28,7-9). En contraposició al profeta mentider, tot el que el profeta vertader anuncia en nom del Senyor es compleix.

Jeremies, en nom del Senyor, profetitzà la mort d'Hananià, i, efectivament, aquell mateix any, en el mes setè, va morir el profeta Hananià (Jr 28,15-17). El profeta d'Anatot anuncia l'atac de Nabucodonosor contra el poble pervers i presagià la llarga durada de l'exili (Jr 25,1-14; 29,1-23), i, vertaderament, la invasió es produí (Jr 52,1-30) i l'exili fou llarg (Jr 52,31-34; Esd 1,2-4).

2.2. La paraula del Senyor a Ezequiel: Ez 33,21-33

Un fugitiu provinent de Jerusalem arribà a Babilònia i anuncià a Ezequiel la caiguda de Jerusalem (Ez 33,21; vegeu 24,26-27).¹⁴ L'horabaixa abans de presentar-se l'escapat, el Senyor havia obert els llavis del profeta que, fins llavors, havia restat mut (Ez 33,22; vegeu 3,26-27; 24,27).

El Senyor comunicà a Ezequiel la desgràcia que cauria sobre els judaïtes que encara quedaven a la Ciutat Santa després de la primera deportació

14. Correspon a desembre del 586 aC o gener del 585 aC; però la caiguda de Jerusalem tingué lloc el quart mes de l'any onzè del regnat de Sedecies (2Re 25,3; Jr 39,3). Així la notícia s'hauria torbat disset mesos per arribar a Ezequiel; cal remarcar que una caravana trigava quatre mesos per fer el trajecte (Esd 7,9; 9,31). Alguns manuscrits de la Vulgata, els Setanta i el Siríac entenen: «el mes onzè» (587/586).

(597 aC). La insolència dels habitants de Sió (Ez 33,24-25; vegeu 11,5) els feia creure que, aferrant-se a la promesa del Senyor a Abraham (Gn 12,1-7), posseïrien per sempre la terra, assolada ja una volta per Nabucodonosor (597 aC). El Senyor, indignat amb la conducta del seu poble, llançà per boca del profeta la més dura condemna. La idolatria i la desconfiança de la nació farien impossible la possessió de la terra (Ez 33,26). El Senyor sentencià el seu poble segons la llei del Levític per la qual tots els idòlatres havien de ser anorreats (Lv 17,10-14; 18,20). Concretant la condemna levítica, el Senyor reafirmà la mort de tots el judaïtes, habitants de Jerusalem, entossudits pel verí de l'orgull. La condemna divina, com assenyala el text profètic, no es limità a les persones, també deixà desolada la terra israelita (Ez 33,28; vegeu 6,4).

El càstig de Déu sobre el poble pervers no prové de la crueltat. La voluntat del Senyor rau en el fet que la nació arrogant el reconegui com a Déu (Ez 33,29).¹⁵ Quan el Senyor converteixi Israel en terra desolada el poble sabrà que Jahvè és el Senyor (Ez 33,29).

Podríem dir, en certa manera, que el Senyor assumeix la tercera norma deuteronomica per a afirmar la seva exclusiva divinitat. Com hem pogut observar, el Deuteronomi ofereix el criteri per a identificar els falsos profetes i per a distingir, com a contrapartida, els profetes vertaders: «Si allò que el profeta anuncia en nom del Senyor no es compleix, vol dir que no ho ha dit el Senyor. Aquest profeta és un presumptuós» (Dt 18,22). En contraposició al profeta mentider, el profeta vertader és aquell que tot el que anuncia en nom del Senyor es compleix. El Senyor anuncia davant Ezequiel la destrucció de Judà (Ez 33,29) i efectivament, segons expressà el fugitiu que es presentà davant Ezequiel, la ciutat de Jerusalem caigué (Ez 33,21; vegeu 2Re 23,31-25,26).

La destrucció de Jerusalem servirà perquè el poble reconegui que el Senyor és Déu (Ez 33,29), però també determinarà que la nació deportada reconegui que Ezequiel és un profeta vertader (Ez 33,33).

El Senyor fa saber a Ezequiel que els deportats van a escoltar-lo per fer-ne burla, desoir les seves paraules i renegar del compliment dels manaments (Ez 33,30-32). El Senyor, dolgut del comportament dels exiliats, anuncia a Ezequiel que, quan es complirà la profecia anunciada, els deportats sabran que hi havia un profeta enmig d'ells (Ez 33,33). L'anunci que el profeta, en nom del Senyor, dirigí al poble no podia ser més dur: la destrucció d'Israel (Ez 33,29).

15. La clau del càstig diví consisteix, a vegades, a reafirmar l'exclusiva divinitat de Jahvè: Ex 7,17; 8,6. També la benvolença divina serveix sovint perquè el poble reconegui la senyoria de Jahvè: Is 45,3.5.6.7.

La desgràcia d'Israel palesarà que el Senyor és Déu i confirmarà que Ezequiel és un profeta vertader. L'analogia entre el Senyor i el profeta Ezequiel permet de discernir el tret fonamental del profeta autèntic: la comunió amb el Senyor. Al llarg del llibre d'Ezequiel observem com el profeta exigeix al poble el compliment dels manaments (Ez 33,12-20; vegeu Dt 13,5; 18,13) i l'abandó de la idolatria (Ez 8,1-18; 33,25-26; vegeu Dt 18,9-11.14). El vigilant d'Israel tan sols revela al poble les paraules que el Senyor li ha ordenat (Ez 33,26-28; vegeu Dt 18,20). Podríem afirmar que la grandesa d'Ezequiel l'assimila a Moisès (vegeu Dt 18,15-18) i que, com hem vist, el que anuncia es compleix (vegeu Dt 18,22). Però, com afirmàvem abans, el tret central que el qualifica com a profeta vertader és que la seva vida, analògicament parlant, és un mirall de la de Déu: Quan Israel quedi anorreat, el poble sabrà que el Senyor és Déu i a la vegada aprendrà que Ezequiel és el profeta vertader enmig del poble deportat (Ez 33,29.33).¹⁶

3. AL FIL DE LA PROFECIA: VERTADERS I FALSOS PROFETES

El Deuteronomi i les profecies de Jeremies i Ezequiel concreten, com hem vist, els trets característics dels vertaders profetes per contraposar-los, d'aquesta manera, als profetes de la mentida. Així i tot, el contingut global de l'AT assenyalava nombroses peculiaritats del profetes vertaders i dels falsaris, matisant i ampliant en bona mesura l'abast de les normes deuteròniques. Vegem-ho.

3.1. *Pentateuc*

Els cinc primers llibres de la Bíblia refereixen el terme «profeta» (*nabî*) a Abraham, a Moisès i a Maria, profetes vertaders. Abraham és el profeta capaç de pregar a favor del rei de Guerar perquè salvi la vida després del pecat comès contra Sara, dona d'Abraham (Gn 20,9). Respecte de Moisès, l'Escriptura afirma, com hem observat, que no hi hagué cap profeta com ell durant tota la història d'Israel (Dt 34,10), i mostra com Maria, la seva germana, féu festa després del pas de la mar (Ex 15,20). El Senyor parlava amb Moisès cara a cara (Nm 12,6), i el mateix Moisès desitjà que tot el poble tingués el do de profecia (Nm 11,29). Com a tret principal cal dir que Moisès

16. Anàlisi precisa: T. RENZ, *The Rhetorical Function of the Book of Ezekiel* (VTSup 76), Leiden – Boston, MA – Cologne: Brill 1999, pp. 156-164.

era un déu per al faraó, i Aaron un profeta per a Moisès (Ex 7,1); Moisès rebia la paraula de Déu i la comunicava al faraó per mitjà d'Aaron.

Com els profetes autèntics, Moisès comunicà feelment les paraules del Senyor (vegeu Dt 18,20), exigí al faraó el compliment de les ordres divines, demanà, en nom de Déu, que el rei egipci alliberés el poble de l'esclavatge (vegeu Dt 13,5; 18,3). Cal remarcar com els vaticinis que anuncià es compliren (vegeu Dt 18,22): augurà les plagues i aquestes, efectivament, assolaren el País del Nil (Ex 7,14-12,42). Ara bé, la figura d'Abraham presenta un altre tret important del profeta vertader: la capacitat d'intercedir a favor d'un altre (Gn 20,9), manifestada en la pregària en bé del rei de Guerar.¹⁷

3.2. *La Història deuteronomista*

Com hem exposat, els profetes vertaders en oposició als falsos compleixen els tres criteris del Deuteronomi, però la Història deuteronomista permet de discernir altres característiques complementàries. Vegem en primer lloc l'aplicació dels criteris deuteronomistes per a copsar després els nous matisos de la vertadera profecia.

3.2.1. Aplicació dels criteris del Deuteronomi

El primer criteri: els profetes vertaders compleixen i fan complir els manaments de Déu i denuncien el poble per l'abandó dels preceptes i la caiguda en la idolatria (Dt 13,5; 18,9-11.13.14). Així ho va fer el profeta anònim que el Senyor envià a Israel en temps de Gedeó (Jt 6,8; vegeu Dt 18,9-11.14; Jt 6,8; vegeu Dt 13,5; 18,3). Els profetes del Senyor havien advertit als israelites de la necessitat de la conversió, però el poble no els escoltà. Llavors Déu, tal com havia anunciat per boca dels seus profetes, allunyà la nació del seu costat i féu que la deportessin a les llunyanes contrades de l'imperi assiri (2Re 17,13.13.23; vegeu Dt 18,9-11.14). Jehú, enemic de la idolatria, matà els profetes de Baal (2Re 10,19.25). Elies tampoc deixà de denunciar, com abans feren Natan i Gat, el culte pagà d'Israel i l'abandó de la aliança (1Re 19,10).

El tercer criteri és el que abasta més pàgines de la Història deuteronomista. Els profetes autèntics revelen només les paraules que el Senyor els comunica (Dt 18,20) i, per aquesta raó, els seus oracles es compleixen (Dt

17. Anàlisi senzilla: W. D. DENNISON, «Abraham: The Prophet», *Kerux* 13 (1998) 25-32; M. D. SPENCER, «Moses as Intercessor», *ScrB* 19 (1999) 79-86.

18,22). Samuel anuncià a Saül la trobada amb els homes vora el sepulcre de Raquel i amb un grup de profetes quan baixés del turó sagrat (1Sa 10,2-5); ambdós auguris s'esdevingueren el mateix dia (1Sa 10,9b; vegeu Dt 18,22).

El profeta Ahì esquinçà el mantell en dotze trossos. Ordenà a Jeroboam que en prenguéssu deu i després li donà el motiu: «el Senyor esquinçarà el regne de Salomó [...] i te'n donarà a tu deu tribus» (1Re 11,26-40). L'oracle del profeta es complí: quan morí Salomó deu tribus se separaren de Judà i conformaren el regne d'Israel sota el ceptre de Jeroboam (1Re 12,1-13,34; vegeu Dt 18,22). El profeta Ahìà anuncià a Jeroboam que seria rei, i el presagi es complí (1Re 11,29-39; vegeu Dt 18,22). Més endavant revelà altres presagis que també s'esdevingueren: la mort del fill del monarca (1Re 14,17; vegeu Dt 18,22), l'extermini de la seva dinastia (1Re 15,29; vegeu Dt 18,22), i la deportació d'Israel a l'altra banda del riu Eufrates (2Re 17,1-6; vegeu Dt 18,22).¹⁸

Mentre Jeroboam cremava ofrenes sobre l'altar idolàtric, un home de Déu arribà de Judà a Betel. Profetitzà a l'altar el naixement d'un fill del llinatge de David: Josies. El futur monarca, segons digué l'home de Déu, immolaria sobre l'altar els cossos dels sacerdots que havien cremat ofrenes damunt l'altar, i a més afegí que cremaria damunt l'ara ossos humans (1Re 13,1-2). Segons narra l'Escriptura, l'auguri es complí quan Josies posà fi al culte indigne de Betel (2Re 23,15-16; vegeu Dt 18,9-11.14.22). L'home de Déu encara donà una prova a l'altar respecte del compliment de l'oracle: l'altar s'esquerdaria i la cendra es va escampar (1Re 13,3; vegeu Dt 18,22).

Micàiehu havia avisat Acab de la desgràcia imminent (1Re 22,17). El monarca el desoí, entrà en combat i morí (1Re 22,37; vegeu Dt 18,20). Els soldats varen rentar el carro a l'aigua de la bassa de Samaria (1Re 22,37) com ho havia anunciat abans Elies (1Re 21,19; vegeu 18,20.22). Els profetes que vivien a Betel revelaren a Eliseu que el Senyor s'enduria Elies per damunt del seu cap (2Re 2,3.5); com havien dit, Elies fou emportat al cel (2Re 2,11; vegeu Dt 18,22). Jehoram II recuperà el territori d'Israel des de Lebó-Hamat fins al Mar Mort tal com el Senyor, Déu d'Israel, havia anunciat per boca del seu servent, el profeta Jonàs, fill d'Amitai, de Gat-Sefer (1Re 14,25; vegeu Dt 18,20.22).

Un profeta anònim es presentà davant Acab i li augurà la victòria sobre els arameus (1Re 13); Acab derrotà Benadad (1Re 20,19-21; vegeu Dt 18,22). El profeta també anuncià al rei que l'any vinent els arameus tornarien a atacar-lo (1Re 20,13.22), i així fou (1Re 20,25-26; vegeu Dt 18,22).

18. D'una manera específica, el text assenyala la destrucció de la dinastia de Jeroboam: Zimrí va eliminar tota la família de Baixà complint la paraula que el Senyor havia dirigit contra la dinastia per boca del profeta Jehú (1Re 16,1-13; vegeu Dt 18,20).

Un home, membre d'un grup de profetes, digué a un dels seus companys: «Fereix-me!» El company no obeí, i el profeta li comunicà que un lleó el mataria, i un lleó el matà (1Re 20,35). Eliseu anuncià a Jehoram que trobaria aigua (2Re 3,17) i així fou (2Re 3,20); també li pronosticà la victòria sobre els moabites i succeí d'aquesta manera (2Re 3,18).

Els profetes de cort i el seu capdavanter Sidquià, fill de Quenaanà, proclamaren, contra el parer de Micàiehu, el profeta del Senyor (1Re 20,22; vegeu Dt 18,20), la victòria d'Acab contra el nou atac dels arameus. Sidquià féu un signe: es féu unes banyes de ferro, i anuncià que Acab donaria cornades als arameus fins que no en quedés ni un (1Re 22,10-11; vegeu Dt 18,22), però, com succeeix amb els oracles dels falsos profetes, l'esdeveniment no es produí (1 Re 22,29-40; vegeu Dt 18,22). Els oracles dels falsos profetes no arriben a terme.

Eliseu cridà un home del grup dels profetes perquè ungís Jehú com a rei d'Israel (2Re 9,1-3). Jehú l'ungí i li revelà que seria el flagell de la dinastia de Acab i, d'aquesta manera, quedaria venjada la vida dels profetes fidels assassinats per Jezabel (2Re 9,7-10; vegeu Dt 18,22). Certament, Jehú va tirar el cadàver de Jehoram dins el camp de Nabot perquè es complís l'oracle del Senyor (1Re 21,19; vegeu Dt 18,20).

Isaïes aconsellà a Ezequies, en nom del Senyor (Dt 18,20), que no rendís Jerusalem (2Re 19,7); com havia afirmat el profeta, les tropes de Senaquerib abandonaren el setge (2Re 19,35-37; Dt 18,22). El Senyor digué a Manassès per boca dels seus profetes (vegeu Dt 18,20) que, a causa de la malvestat del monarca, entregaria la nació en mans dels enemics (2Re 21,11-15; vegeu 18,9-11.14). La destrucció tingué lloc (2Re 24,3; vegeu Dt 18,22) i el desastre es va consumir en la deportació a Babilònia (2Re 24,1-25,26; vegeu Dt 22).

Quan un profeta desobeeix la comanda de Déu ha de suportar el càstig diví. És el cas del profeta vell que residia a Betel quan convidà l'home de Déu a beure i menjar a casa seva. El Senyor havia ordenat al profeta que no tornés enrere, ni mengés o begués en aquell indret, però l'home de Déu desobeí (vegeu Dt 10,20). Llavors el profeta vell, en nom del Senyor, li pronosticà que, a causa de la desobediència, el seu cadàver no reposaria en el sepulcre dels seus pares. Un lleó matà l'home de Déu. Més tard fou enterrat a Betel (1Re 13,1-30; vegeu Dt 18,22), enfora de la seva pàtria, Judà (1Re 13,1).¹⁹

19. La bibliografia referent a la funció dels profetes en el si de la Història deuteronomista és ampla: A. CATASTINI, «Deuteronomismo: lettura della storia a opera di profeti», *RSB* 11 (1999) 43-57; R. GONZALEZ BLANCO, «La viña de Nabot: análisis narrativo de 1Re 21,1-29. Retablo de escenas», *CT* 131 (2004) 439-53; A. BRAVO, «Ajab, el burlador burlado. Elementos

3.2.2. Els matisos específics

El profeta vertader no tem comunicar al rei la voluntat del Senyor, encara que el monarca pugui quedar decebut. Elies denuncià Acab per haver deixat escapar Benadad. Li prometé que la seva vida respondria per la del monarca arameu, i la del seu poble per la del seu (1Re 20,42); efectivament el llinatge d'Acab acabà (1Re 22,40; 2R 1,17; vegeu Dt 18,22). Natan, després d'escoltar la voluntat divina (2Sa 7,4-16; vegeu Dt 18,20), comunicà a David que el Senyor rebutjava l'edificació del Santuari de pedra (2Sa 7,17). Encara que les seves paraules poguessin contradir el desig del monarca, Natan no temé l'enfrontament amb David (2Sa 7,1-3). Gad no dubtà per comunicar a David el càstig del Senyor quan el monarca havia fet el cens sense haver rebut cap manament de Déu (2Sa 24,10-15a; vegeu Dt 18,20).

La història de Saül refereix un fet cabdal: és l'Esperit de Déu qui transforma un home conferint-li el tarannà profètic. Quan Saül es trobà amb el grup de profetes prop de Guibeà, l'Esperit del Senyor s'apoderà d'ell i es convertí en un altre home: un profeta (1Sa 10,6-7.9b). El Senyor estava amb ell (1Sa 10,7b). Més tard, Saül envià emissaris per detenir David, però l'Esperit del Senyor es posà damunt ells i començaren a profetitzar (1Sa 19,18-21), fins i tot Saül fou embolcallat per l'esperit diví i començà a profetitzar (1Sa 19,22-24). L'Esperit de Déu determinà que Saül deixés de perseguir David per convertir-se en profeta, vet aquí la seva conversió.

El darrer aspecte que acabem de tractar mostra que ningú no esdevé profeta per si mateix, només es converteix en profeta vertader qui és posseït per l'Esperit del Senyor (1Sa 10,6-7.9b; 19,18-24). L'home queda transformat en profeta quan el Senyor el crida a ser-ho, la iniciativa sempre ve de Déu (vegeu 1Jn 4,10a).

Com a contrapartida, el que converteix un profeta vertader en un falsari és la caiguda en la idolatria. Quan Saül es deixà atrapar pels falsos déus, cercant l'oracle de la pitonissa d'Endor, el Senyor, que abans estava amb ell (1Sa 10,7b), no li donà resposta ni tan sols per mitjà dels profetes (1Sa 28,3-7.15; vegeu 18,9-11.14). Saül, que havia obtingut abans el do de profetitzar (1Sa 19,22-24), sofreix ara el rebuig del Senyor. També podem intuir sota la

comunicativos en 1Re 22,1-38», *TV* 44 (2003) 359-72; R. W. L. MOBERLY, «Does God Lie to His Prophets? The Story of Micaiah ben Imlah as a Test Case», *HTR* 96 (2003) 1-23; R. WESTBROOK, «Elisha's True Prophecy in 2 Kings 3», *JBL* 124 (2005) 530-532; T. N. D. METTINGER, «Cui Bono? The Prophecy of Natan (2 Sam 7) as a piece of Political Rhetoric», *SEA* 70 (2005) 193-214; J. ASURMENDI, «Elisée et la guerre: 2 R 3:4-27», *BibInt* 13 (2005) 1-12; i S. BAKON, «Deborah: Judge, Prophetess, Poet», *JBL* 34 (2006) 110-118.

veu de Natan com els profetes vertaders estableixen la diferència entre les persones pietoses i les que s'han allunyat de Déu (2Sa 12,24-25).²⁰

El vertader profeta no és l'home perfecte, sinó el qui sap reconèixer els seus errors i és capaç de retornar al camí del Senyor. Natan, valent-se del seu propi criteri i prescindint del disseny de Déu, aconsellà a David la construcció del Temple (2Sa 7,3). Però després, un cop escoltada la voluntat de Déu, es reféu de la seva opinió i aconsellà al rei que no edificqués el Santuari (2Sa 7,4-29).

El profeta autèntic també exigeix que la seva dignitat sigui respectada. Natan censurà David perquè no li havia dit qui seria el seu successor en el tron (1Re 1,22-27); llavors David, una vegada reconeguda la dignitat de Natan, li donà l'honor d'aclamar la reialesa de Salomó (1Re 1,34-40.45). El profeta vertader guarda fidelitat a qui és lleial amb el Senyor; per això Natan, fidel a David, no prengué part a favor d'Adonies (1Re 1,8).

La dignitat dels profetes permet de copsar un altre aspecte important. Un home de Déu havia anunciat l'anorreament del temple de Betel, però després desobeí les ordres del Senyor i un lleó el matà. Quan el profeta vell ho sentí anà a cercar el cadàver i el dugué a la ciutat on, després de fer dol, l'enterrà a la seva pròpia sepultura. Ordenà als seus fills que quan ell morís posessin els seus ossos a prop dels de l'home de Déu, ja que tenia la certesa que es compliria l'oracle del profeta contra el temple de Betel (1Re 13,11-32). La dignitat dels profetes vertaders, encara que hagin pogut apartar-se de Déu, és recordada i respectada pels altres profetes.

Els profetes autèntics realitzen signes que manifesten la seva comunió amb el Senyor. Quan Jeroboam tenia la mà rígida demanà a l'home de Déu que intercedís davant el Senyor perquè pogués recuperar la salut. La intercessió de l'home de Déu aplacà el Senyor i el rei pogué retirar sa mà (1Re 13,4b.6b). Com acabem de veure, els profetes, mestres de la intercessió, són capaços d'obrar els prodigis que desitja la voluntat divina.²¹ Com

20. Natan anomenà a Salomó Jedidià, que vol dir «estimat del Senyor» (2Sa 12,25), mentre David l'anomenà Salomó (2Sa 12,24). A l'inici del seu regnat el monarca judaïta governà, en general (vegeu 1Re 2,12-46: pecats de Salomó), segons la saviesa que prové del Senyor (1Re 3,10-14; 5,9) i el regne de Judà fou especialment polent (1Re 3,1-10,29). Salomó, en la primera etapa del seu regnat, actuà com «l'estimat del Senyor», i, per ventura, el nom «Jedidià» que li imposà Natan al·ludeix a l'èxit del rei quan estigué sota l'ègida de Déu. Però després el monarca caigué en la idolatria i la malvestat (1Re 11,1-13). La conducta del monarca provocà la revolta de Jeroboam que determinà la ruptura definitiva entre Judà i Israel (1Re 11,14-41). El simbolisme del text tal volta es val del nom «Salomó» per a referir-se al mal govern del sobirà i es valgui de l'apel·latiu «Jedidià» per a emfatitzar la bondat de la primera part de seu govern.

21. Cal notar la identitat terminològica que el text estableix entre l'home de Déu i el profeta (1Re 13,18).

Dèbora, a vegades administren justícia (Jt 4,4), o com Huldà comuniquen al monarca la providència del Senyor (2Re 22,14). Alguna profetessa és l'esposa d'un profeta, així ho apreciem en el cas d'Isaïes (Is 8,3).

Els signes prodigiosos que fan els profetes tenen la finalitat de donar a conèixer l'exclusiva sobirania del Senyor sobre el món i la història. Una criada anuncià a Naaman que hi havia un profeta a Samaria, anomenat Eliseu, que el podia curar (2Re 5,3). Efectivament, el curà (2Re 5,14) i Naaman reconegué que en tota la terra no hi havia cap déu més que el Déu d'Israel (2Re 5,15b). A la disputa entre Elies i els profetes de Baal, Elies invocà el Senyor (1Re 18,25), amb la intenció que es conegués que el Senyor era rei a Israel i que ell era el seu servent. Els vertaders profetes no fan prodigis per a provocar l'admiració del públic, com pretenien els profetes de Baal; les gestes del profetes autèntics desitgen manifestar l'exclusiva divinitat del Senyor (1Re 18,36.39).

El Senyor ordenà a Isaïes que anunciés a Ezequies que no moriria sinó que allargaria quinze anys la seva vida, i així fou; d'aquesta manera el monarca pogué copsar l'exclusiva sobirania del Senyor sobre la història (2Re 20,1.11.14; vegeu Dt 18,22). Molt coneguts són els signes que féu el Senyor per mitjà d'Eliseu: la gerra d'oli (2Re 4,1-7), l'olla emmetzinada (2Re 4,38), el ferro de la destrat (2Re 6,1-7) o l'encegament dels arameus (2Re 6,8-23).

Finalment, cal remarcar que els vertaders profetes podien portar la marca de profetes (1Re 20,38.41). Fins i tot els vers profetes susciten la veneració dels altres profetes autèntics: la comunitat de profetes es prosternà davant Eliseu quan veié que l'esperit d'Elies reposava damunt ell (2Re 2,15; 3,11).²²

3.3. La història cronista i els llibres d'Esdres i Nehemies

La veu d'Esdres recorda com els vertaders profetes, enviats per Déu (vegeu 2Cr 24,19), denunciaren la insolència del poble pervers (Esd 9,11;

22. La bibliografia referida a les peculiaritats del ministeri profètic és ampla: D. RUDMAN, «The commissioning stories of Saul and David as theological allegory», *VT* 50 (2000) 519-530; A. LEMAIRE (ed.), *Prophètes et Rois: Bible et Proche-Orient* (LD hors série), Paris: Cerf 2001; V. P. HAMILTON, *Handbook on the Historical Books*, Grand Rapids, MI: Baker 2001; K. BODNER, «Nathan: Prophet, Politician and Novelist?», *JSOT* 95 (2001) 43-54; G. GALILL, «The Message of the Book of Kings in Relation to Deuteronomy and Jeremiah», *BS* 158 (2001) 406-414; W. DIETRICH, *Samuel* (BKAT VIII/I), Neukirchen-Vluyn: Neukirchener 2006, pp. 161-240; G. HENS-PIAZZA, *1-2 Kings* (Abigdon Old Testament Commentaries), Nashville, TN: Abington 2006; i S. FROLOV, «Man of God and Deuteronomist: Anti-Deuteronomist Polemics in 1 Sam 2,27-36», *SJOT* 20 (2006) 58-76.

Ne 9,30). Com a contrapartida Nehemies es dol de la perfídia de la profetessa Noadià (Ne 6,14) i dels profetes falsos (Ne 6,7; vegeu 9,26) que volien intimidar-lo (Ne 6,14). Com feren els falsos profetes durant l'època monàrquica, també els àugurs de la mentida s'oposen al projecte de reforma encapçalat per Nehemies.

Els llibres de les Cròniques reproduïen, en gran mesura, el contingut de la història deuteronomista, però també ofereixen matisos nous i perspectives originals referents a la vera i falsa profecia. El Cronista confronta la personalitat dels profetes vertaders amb els mestres de la mentida; però quan al·ludeix als vers profetes també destaca el seu paper en el culte i el seu interès per a escriure les etapes de la història d'Israel.

El cronista exigeix la defensa dels profetes del Senyor (1Cr 16,22; vegeu Sl 105,15). Mostra com Elies, el profeta vertader, denuncia la malvestat de Joram (2Cr 21,12), i destaca com un profeta anònim arremet contra la desídia d'Amasies (2Cr 25,14.16). Reconeix la veritat de la profecia de Natan (1Cr 17,1) comparant-la amb la grandesa dels oracles de Samuel i Gad (1Cr 29,29; 2Cr 29,25). Assimila els auguris d'Ahià de Siló amb els del vident Jedó (2Cr 9,29; vegeu 13,22). Equipara el ministeri de Jedó amb el de Xemaïà (2Cr 12,5.15). Els vers profetes, tal com disposaren David, Gad i els profetes antics, transmeten la forma en què cal celebrar la litúrgia (2Cr 29,25), i com Samuel estableixen la pauta modèlica per a la celebració de la Pasqua (2Cr 35,18).

Els profetes autèntics dirigeixen el cor dels reis cap al Senyor: Azariahu convencé Asà perquè eliminés el culte idolàtric (2Cr 15,8). Josafat, rei de Judà, diposità la confiança en el Senyor que parlava per boca dels profetes (2Cr 20,20). Els vers profetes escriuen la història del poble; així ho féu Isaïes pel que fa al regnat d'Ozies (2Cr 26,22; 32,32). Com Isaïes intercedeixen davant el Senyor (2Cr 32,20) i com Obed ho fan davant els israelites a favor dels judaïtes derrotats (2Cr 28,9).

Els profetes mentiders (2Cr 18,5.6.9) rebutgen els profetes del Senyor (2Cr 36,12.16), però el càstig diví contra la seva insolència no es fa esperar: Micàiehu, fill d'Imlà, arremet contra els profetes de la cort d'Acab (2Cr 18,12.21.22), i Déu envesteix contra els enemics de Jeremies (2Cr 36,16).²³

23. La profecia vera i falsa en el si de la Història Cronista. M. P. GRAHAM – S. L. MCKENZIE (eds.), *The Chronicler as Author: Studies in Text and Texture* (JSOTSup 263), Sheffield: Sheffield Academic Press 1999; J. C. DE MOOR (ed.), *The Elusive Prophet: The Prophet as a Historical Person, Literary Character and Anonymous Artist* (OTS 45), Leiden – Boston, MA – Cologne: Brill 2001; PH. ABADIE, «Le livre des Chroniques comme oeuvre littéraire» *RSR* 90 (2002) 525-553; D. OLINGER, «The Theology of the Book of Ezra», *BV* 37 (2003) 45-50; M. P. GRAHAM – S. L. MCKENZIE – G. N. KNOPPERS (eds.), *The Chronicler as Theologian: Essays in Honor of Ralf W. Klein* (JSOTSup 371), London – New York, NY: T. and T. Clark 2004.

3.4. *L'epopeia macabea*

La història macabea cita els vertaders profetes com a salvadors del poble en els moments més durs dels conflictes bèl·lics. Però, sobretot, remarca l'esforç dels homes de Déu per a salvaguardar la identitat del poble simbolitzada sota el mantell metafòric dels instruments cultuals del Temple.

El primer llibre dels Macabeus cita la perversitat d'Àlcim quan ordenà d'enderrocar el mur del pati interior del Temple. El text emfatitza com l'actuació d'Àlcim destruï l'obra dels profetes (1Ma 9,54); probablement el relat al·ludeix al mur que separava l'atri dels gentils de l'atri d'Israel, reservat als jueus. La menció dels profetes es refereix segurament al paper de Zacaries i Ageu en la reconstrucció del temple després de l'exili babilònic. Aquesta raonable al·lusió permet de copsar un altre tret dels profetes autèntics: la reconstrucció del Temple, símbol de la identitat i cohesió del poble jueu.

Des de la perspectiva que acabem d'esmentar, la història macabea també refereix com Jeremies ordenà als deportats que amaguessin el foc de l'altar, i com també els donà el llibre de la Llei perquè complissin els manaments del Senyor i refusessin la idolatria (2Ma 2,1-2). Jeremies els manà que agafessin el tabernacle i l'arca de la aliança (2Ma 2,4). El mateix profeta els va dipositar juntament amb l'altar de l'encens dins una cova (2Ma 2,5). Jeremies profetitzà que el lloc on havia amagat les peces del temple restaria incògnit fins que el Senyor hagués reunit i aplegat el poble (2Ma 2,7-8).

Segons l'epopeia, Nehemies aplegà a la biblioteca els llibres referents als reis, als profetes i a David (2Ma 2,13), i Judes encoratjà els jueus en el combat contra Nicànor amb paraules tretes de la llei i dels profetes (2Ma 15,9). Onies contà a Judes la visió que havia tingut: Jeremies, el profeta que pregava sempre a favor del poble i la Ciutat Santa, entregava a Judes una espasa d'or com a regal del Senyor per esmicolar els enemics (2Ma 15,14-16).²⁴ Els profetes vertaders encoratgen el poble a defensar el país i a estotjar amb delicadesa els trets de la identitat religiosa.

4. ELS LLIBRES PROFÈTICS

L'anàlisi de Jr 28,1-17 i Ez 33,21-33 ha permès de copsar com Jeremies i Ezequiel aplicaven els criteris del Deuteronomi, però els llibres profètics

24. Referència bibliogràfica: D. S. WILLIAMS, «Recent Research in 1 Maccabees», *CR:BS* 9 (2001) 169-184; E. NODET, *La crise maccabéenne. Historiographie juive et traditions bibliques* (Josèphe et son temps 6), Paris: Cerf 2005.

matisen encara molt més la naturalesa dels vertaders profetes contraposada a la dels profetes falsaris.

El fals profeta no s'immuta de la injustícia que contempla (Jr 2,26). Va darrere el guany injust (Jr 6,13). És estafador (Jr 8,10) i desvergonyit (So 3,4; Za 13,14). No parla en nom del Senyor (Jr 14,13-15.18; 18,18; Ez 22,25). Desencamina el poble (Jr 23,13; Ez 13,4; Mi 3,5; Za 1,4). Anuncia falses visions (Jr 23,21; Ez 22,28) per diners (Mi 3,11). Profetitza en nom de Baal (Jr 2,8). Profana les coses sagrades (Jr 23,11) i viu en la mentida (Is 29,10; Jr 5,31; 23,14.25; 29,8; 37,19). És indigne (Is 28,7; Jr 23,15), impur (Za 13,2), predica sense fonament (Jr 5,13; 23,16; Os 9,8), anuncia la falsedat (Jr 23,26; 27,9.14.15.16; 29,15) i usurpa les paraules del Senyor (Jr 23,30-31).

L'Escriptura posa esment en el càstig que recaurà sobre els profetes indignes. El Senyor els demanarà comptes (Is 3,2; 9,14; Jr 13,13; 23,34-37; 32,32; Mi 3,6; Os 4,5; 9,7), els farà arrossegar per l'absenta i els farà beure l'aigua amargant (Jr 23,15). Són una càrrega per al Senyor (Jr 23,33). Déu els farà avergonyir de la seva malvestat (Za 13,2-6). La invectiva més dura apareix en el llibre de Jeremies: el Senyor els matarà a espasa (Jr 14,15) i farà desenterrar els seus ossos dels sepulcres (Jr 8,1).

L'Escriptura elogia la vida dels profetes vertaders. A pesar de la malícia del poble i dels seus governants, el Senyor no es cansà d'enviar a la nació els seus profetes (Jr 7,25; 25,4; 26,5; 29,19; 35,15; 44,4; Am 2,11-12; Za 1,6), que exigien el compliment dels manaments (Os 12,11; Ag 1,1.3.12; 2,1.10; Za 1,1.7; 7,7.12) i proclamaven fidelment les paraules divines (Jr 23,18; Ez 2,5).

Els vers profetes pateixen la burla del poble i dels notables (Jr 2,30; 20,2; 23,33; 26,7.8.11; 32,2; 36,26; 37,13; 38,9.10.14), però es mantenen fidels al Senyor. Jeremies, consagrat pel Senyor abans de néixer (Jr 1,5), no defalleix en la decisió de predicar (Jr 25,2) i parlar en nom del Senyor (Jr 26,16). Baruc, el seu secretari, obeeix el seu mestre i llegeix el rotllo on ressonen les paraules del Senyor (Jr 36,8; 45,1). El llibre de Baruc fustiga la dolentia dels profetes de la mentida que ha precipitat el poble en el desastre (Ba 1,15-18). Recorda la promesa de salvació proclamada pels autèntics (Ba 2,20-24); però, sobretot, emfatitza la súplica del poble que demana el perdó diví (Ba 1,15-3,8). La Carta de Jeremies recalca com el poble ha abandonat els camins del Senyor i, seduït per les imatges funestes, s'ha precipitat pels viaranyes de la idolatria.

Encara que la gent no els faci cas, els profetes vertaders anuncien el missatge diví (Jr 37,2), intercedeixen en bé del poble (Jr 27,18; 37,3; 44,2.4; Ez 14,9) i reben resposta del Senyor (Jr 37,6). Coneixen els designis més secrets de Déu (Am 3,7), i de cap manera no reneguen del Senyor (Jr 43,6).

Reben els oracles divins (Jr 51,59), fins i tot respecte d'altres nacions (Jr 46,1.13; 47,1; 49,34; 50,1). El Senyor es val dels profetes autèntics per a portar a terme les seves promeses, sobretot per a alliberar el seu poble d'Egipte (Os 12,14: Moisès). Especifiquen les modalitats del dejuni (Za 7,3), donen coratge al poble en la construcció del Temple (Za 8,9) i anuncien la reconciliació de la nació desfeta pel pecat (Ml 3,23: Elies).

Sovint renuncien al títol de profeta (Am 7,14). S'enfronten amb els profetes de l'engany (Ez 13,2.3.9.116). Condemnen la idolatria i censuren els idòlatres (Ez 14,4.7.9.10). Parlen contra els adversaris d'Israel (Ez 38,17: Gog), però també expressen la condemna divina contra el poble elegit caigut en la perversitat (Os 6,5). La secció apocalíptica del llibre de Daniel mostra com són capaços d'investigar el sentit de les Escriptures (Dn 9,2); així poden copsar com el poble resta sord davant l'exigència divina (Dn 9,6.10), però també poden anunciar-li l'arribada de la bondat eterna (Dn 9,24). La pregària d'Azaries (Dn 3,24-51) lamenta com el càstig diví contra el poble malvat ha provocat l'extinció de la profecia (Dn 3,38). L'episodi de Daniel a la fossa dels lleons senyala com Habacuc, per mà del Senyor, auxilià Daniel, sentenciat a ser devorat pels lleons (Dn 14,33-39).²⁵

5. ELS LLIBRES POÈTICS I SAPIENCIALS

El Salteri i el llibre de les Lamentacions condemnen o alaben l'actitud dels profetes, mentre que l'Eclesiàstic presenta els profetes com a model de conducta ètica per a tot el poble.

El Salteri expressa la valentia de Natan que denuncià David per l'assassinat d'Uriès i l'adulteri amb Betsabé (Sl 51,2). Compara la grandesa dels profetes amb l'elecció dels ungits del Senyor (Sl 105,15) i atribueix la des-

25. El tarannà de la verdadera i de la falsa profecia. J. L. BARRIOCANAL, «Buscad a Yhwh y viviréis! Am 5,1-27: una relectura de la tradición del Éxodo», *Burg* 40 (1999) 423-460; G. L. PRATO, «La profezia apologetica di epoca persiana ed ellenistica. La manipolazione divinatória del passato e giustificazione del presente», *RSB* 11 (1999) 5-13; J. R. LINVILLE, «Visions and Voices: Amos 7-9», *Bib* 80 (1999) 22-42; D. R. SLAVITT, *The Book of the Twelve Prophets*, New Cork/Oxford: Oxford University Press 2000; M. H. FLOYD, *Minor Prophets*, II (FOTL 22), Grand Rapids, MI – Cambridge: Eerdmans 2000; T. SOLÀ, «Confrontació ètica entre Jahvè i Jonàs» *RCatT* 29 (2004) 1-18; R. DE MENEZES, «Global Harmony in the Bible», *Vid* 67 (2003) 895-910; F. RAMIS DARDER, «Amós. El clam per la pau que brolla de la justícia social», *Comun* 113 (2005) 9-21; D. F. O'KENNEDY, «God as Healer in the Prophetic Books of the Bible», *HBT* 27 (2005) 87-113; i C. GRANADOS GARCÍA, «La justicia en el Antiguo Testamento: Dimensiones esenciales y perspectivas», *Burg* 46 (2005) 95-105.

aparició de la veu profètica al càstig que el Senyor vessa damunt el poble pervers (Sl 74,9).

El llibre de les Lamentacions assigna la devastació de Jerusalem a la disbaixa dels profetes falsaris comparant-la amb la hipocresia dels sacerdots (Lm 4,13). Els falsos profetes no proclamen els designis del Senyor (Lm 2,14). El llibre assenyala com Déu castiga els profetes de la mentida cegant les seves visions (Lm 2,9), a la vegada que anuncia com seran degollats vora el Santuari (Lm 2,20).

El Siràcida demana al Senyor que els vertaders profetes siguin trobats dignes de confiança (Sir 36,21). Qualifica Samuel de vertader profeta i especifica les seves característiques: establí la reialesa, unguí els governants d'Israel (vegeu 1Sa 10,1: Saül; 1Sa 16,13: David), fou conegut com a vident digne de fe, invocà el Senyor a favor del seu poble (vegeu 1Sa 7,7-13), no acceptà regals de ningú (vegeu 1Sa 12,1-5), adormit per sempre anuncià al rei la seva fi (vegeu 1Sa 28,12-19: Saül) i, ja dins la terra, elevà la seva veu per esborrar el pecat del seu poble (Sir 46,13-20). El text recorda com Natan profetitzà en temps de David (Sir 47,1; vegeu 2Sa 7,1-17; 12,1-5).

L'elogi del Siràcida al profeta Elies, el profeta de foc, és magnífic. Ferí la nació amb el flagell de la fam (vegeu 1Re 17,1), va trencar l'aigua del cel i en va fer caure foc per tres vegades (vegeu 1Re 18,38; 2Re 1,10.12), ressuscità un mort (vegeu 1Re 17,17-22), precipità reis a la ruïna (vegeu 2Re 1,16), al Sinaí sentí el blasme del Senyor (vegeu 1Re 19,18) i a l'Horeb les sentències del càstig (vegeu 2Re 9,14-26), establí un profeta perquè el succeís (vegeu 1Re 19,15-17), fou designat per a tornar al temps futur i calmar l'enuig diví (vegeu Ml 3,23-24); finalment, l'elogi declara feliços els qui el veieren i els que moriren en l'amor de Déu²⁶ (Sir 48,1-11).

Eliseu, deixeble d'Elies, rebé l'esperit del seu mestre (vegeu 2Re 2,9-10.15), ningú no el pogué dominar (vegeu 2Re 2,13-14); en ple son de la mort el seu cos profetitzà (vegeu 2Re 4,33-37), féu prodigis i un cop mort fou meravellós el que va fer (vegeu 2Re 13,20-21; Sir 48,12-14).

El Senyor, per mà d'Isaïes, alliberà el poble assetjat pels assiris (vegeu 2Re 19,1-7.20-34.35-37), exigí d'Ezequies la fidelitat als preceptes del Senyor (vegeu 2Re 18,1-8), féu tornar el sol enrere i va allargar la vida del rei (vegeu 2Re 20,4-11; Is 34,4-8). Va veure la fi del temps, consolà els afligits de Sió (vegeu Is 40,1-2; 49,8-13; 61) i anuncià les coses futures (vegeu Is 42,9; Sir 48,20-25). L'anunci de Jeremies, el profeta elegit per destruir i enderrocar, construir i plantar (vegeu Jr 1,5.10), es va complir, Jerusalem fou arrasada i els seus carrers quedaren deserts (vegeu Jr 25,1-14; Sir 49,6-

26. El text hebreu sembla incomplet. El text grec presenta indicis de la fe en la vida futura, però aquesta idea sembla estranya en el Siràcida (Sir 7,17).

7). Ezequiel contemplà en visió la glòria de Déu (vegeu Ez 1.10), es recordà dels enemics enmig de la tempesta²⁷ i va fer el bé als qui seguien els camins dreturers (vegeu Ez 38,22; Sir 48,8-9). El Siràcida conclou, referint-se als Dotze profetes, que alliberaren el poble afermant-lo en la fidelitat i l'esperança (Sir 49,10).²⁸

6. SÍNTESI I CONCLUSIÓ

L'Antic Testament contraposa la personalitat dels vertaders i dels falsos profetes d'una manera semblant al conflicte que presenta entre el Senyor i les falses divinitats. Els profetes autèntics són els testimonis privilegiats de l'exclusiva sobirania del Senyor sobre el món i la història, mentre que els profetes de la mentida palesen la buidor de la idolatria i el fracàs de les forces del mal.

El llibre del Deuteronomi especifica els criteris que defineixen la naturalesa dels profetes falsaris. Els profetes de l'engany encoratgen el poble cap a la idolatria (Dt 13,2-4a; 18,20), practiquen les arts d'endevinar (Dt 18,14), i anuncien el que després no es compleix (Dt 18,21). A mode de contrapartida, els profetes de la veritat exigeixen al poble l'observança dels manaments (Dt 13,5; 18,13) i l'abandó de la idolatria (Dt 18,9-11.14); a més, cal destacar com el que anuncien es compleix (Dt 18,22) i remarcar la seva desitjada semblança envers Moisès, el prototipus del profeta del Senyor (Dt 18,15-18).

Les profecies de Jeremies i la d'Ezequiel apliquen els criteris deuterònics per a desemmascarar els profetes de la mentida i condemnar la conducta del poble pecador. Jeremies combat l'arrogància d'Hananià (Jr 28,1-17) i Ezequiel rebutja la perversitat dels exiliats (Ez 33,21-37). Hananià, el profeta de la cort de Sedecies, morí, com havia augurat Jeremies, mentre que el monarca judaïta i els primers deportats (597 aC) patiren l'oprobri de la derrota davant l'exèrcit babilònic. La caiguda de Jerusalem (587 aC) manifestà davant els primers deportats la validesa de la profecia d'Ezequiel; els exiliats aprengueren, amb el dol del desastre, que tan sols el Senyor és Déu i que Ezequiel és el vertader profeta que predica a Babilònia.

27. L'hebreu diu: «es recordà de Job».

28. Bibliografia: J. J. LAVOIE, «Ben Sira le voyageur ou la difficile rencontre avec l'hellénisme», *ScEs* (2000) 37-70; S. L. MATTILA, «Ben Sira and the Stoics: A Reexamination of the Evidence», *JBL* 119 (2000) 473-501; J. K. AITKEN, «Biblical Interpretation as Political Manifesto: Ben Sira in His Seleucid Setting», *JJS* 51 (2000) 191-208; W. BRUEGGEMANN, «Voices as Counter to Violence: Theses and Conclusions», *CTJ* 36 (2001) 22-23.

L'Antiga Aliança aprofundeix en la identitat dels profetes vertaders contrapasant-la a la naturalesa dels profetes de la mentida. A més dels trets que emfatitza el Deuteronomi, són moltes més les característiques que defineixen la personalitat dels profetes del Senyor. Tal volta les més característiques poden ser: el ministeri de la intercessió (Abraham), la valentia (Elies, Natan, Gad), la recepció de l'Esperit del Senyor (grups de profetes), la conversió (Natan), els signes prodigiosos (Elies), la funció judicial (Dèbora), la capacitat d'aconsellar els reis (Azariah, Isaïes) i l'interès per a guardar la dignitat del Temple de Jerusalem (Ageu, Zacaries).

En certa manera, l'Antic Testament és la història del combat de Déu contra la força del mal per tal de salvar Israel, el poble elegit. Els profetes vertaders són, metafòricament parlant, les mans del Senyor que redimeixen el poble estimat, mentre que els profetes de la mentida representen, simbòlicament, les grapes dels déus buits que desfan les entranyes de la comunitat benaurada. La lluita de Déu contra la malvestat dels ídols, rerefons del combat entre els profetes vertaders i els oracles de la mentida, acabarà amb la victòria del Senyor i el triomf de la Paraula, quan floreixin dins el cor adolorit de la Humanitat sencera el Cel nou i la Terra nova anunciada de temps antics per boca dels profetes.

Francesc RAMIS DARDER
Eusebi Estrada, 29, 3r 1a
07004 PALMA DE MALLORCA
BALEARIC ISLANDS (Spain)

(acabat en data 1.03.2008)

SUMMARY

In the Old Testament, the identity of the true prophets is set against the wickedness of the false prophets. This article begins by setting out the key traits of the true prophets as they are presented in Deuteronomy. Real prophets demand observance of the commandments (Deut. 13.5; 18.13), order that idolatry be shunned (Deut. 18.9-11,14), proclaim the words that the Lord has told them to (Deut. 18.20), imitate, to some extent the prophetic activity of Moses (Deut. 18.15-18) and everything they announce takes place (Deut. 18.22). The study goes on to examine how the prophet Ezekiel applies the deuteronomistic criteria to the situation of the people deported to Babylon (Ezek. 33.21-33), while it also considers how Jeremiah, the true prophet, attacks the pride of Hananiah the prophet of lies (Jer. 28.1-17). Thirdly, the entire Old Testament is considered in order to gather together the essential

qualities of the prophets of the Lord, setting them against the false prophets. True prophets are, metaphorically speaking, the hands of the Lord that redeem his beloved people, whereas false prophets represent, symbolically, the claws of the false gods who attack the very innards of the blessed community. The struggle of God against the wickedness of idols, which is the background of the struggle between the true prophets and the lying oracles, will culminate in the victory of the Lord when the new Heaven and the new Earth proclaimed by the prophets flourish with the heart of Humanity.